

ЄВРОПЕЙСЬКА МОДЕЛЬ РЕГУЛЮВАННЯ КОНКУРЕНЦІЇ

А. В. Манько, аспірантка
М. П. Денисенко, д.е.н., професор
Київський національний університет технологій та дизайну

Система державного регулювання економіки, що сформувалася в усіх індустріально розвинених країнах, в якості обов'язкового елемента передбачає створення сприятливих умов для розвитку конкурентного середовища на ринках різних товарів і послуг.

Складність механізму функціонування та розвитку конкурентних відносин вимагає формування державної конкурентної політики, важливою складовою реалізації якої є антимонопольне регулювання. Воно спрямоване на захист економічної конкуренції шляхом попередження і недопущення негативного впливу монопольних утворень.

В умовах сучасної української економіки перехідного типу із значним рівнем монополізації існує необхідність підвищення ефективності діючої вітчизняної системи антимонопольного регулювання. Одним з напрямів є вивчення світових моделей цілеспрямованої державної діяльності з питань підтримки і розвитку добросовісної конкуренції.

Враховуючи євроінтеграційну спрямованість державної політики України, на основі наукових джерел розглянемо європейську модель державного регулювання конкуренції. Специфічні особливості структуруємо за наступною послідовністю: об'єкт → предмет → мета → головні принципи → органи антимонопольного контролю → критерії оцінки і дії відносно злиття, узгоджених дій і домінуючого положення.

Об'єктом регулювання антимонопольного права є відносини і дії (практики), які впливають на конкуренцію на ринку. Предмет регулювання правил конкуренції – права і обов'язки учасників згаданих відносин і дій. Основна мета – забезпечити свободу конкуренції на ринку і заборонити недозволені форми торгівлі, які ведуть до обмеження конкуренції. Головний принцип – конкуренція не є самоціллю, вона є засобом регулювання економіки.

Метою антимонопольної політики, наприклад, Німеччини є недопущення зловживань панівним положенням на ринку з боку великих виробничих компаній та заборона зговорів між сторонами, що ведуть до обмежень конкуренції, виробництва або ринкових можливостей. Сама політика базується на принципах максимального розширення сфери дії ринкового механізму і скорочення втручання в економіку. Основним законодавчим актом в цій сфері є Закон «Про відміну обмежень в конкуренції», контроль за виконанням вимог якого здійснюється Федеральною службою картелів. Контролю зазнають придбання активів підприємства повністю; придбання часток 25, 50 і більше відсотків акцій фірми; будь-яка угода, в результаті якої фірма отримує прямий чи непрямий контроль над іншими підприємствами.

Антимонопольний закон включає розгляд справ про створення холдингу або кооперативу з інших підприємств. При цьому використовуються такі критерії оцінки фірми, як створення або посилення домінуючого положення. Кількісні показники, при яких фірма (або група фірм) розглядається як домінуюча на ринку, характеризується наступним чином: 1/3 ринку для однієї фірми; не менше 1/2 ринку для трьох фірм; не менше 2/3 ринку для п'яти.

Звільнення від заборон мають дев'ять типів картельної діяльності, що сприяє економічному розвитку, забезпеченню технічної і економічної ефективності, розвитку малих і середніх підприємств, розширенню експорту, розробці стандартів на продукцію.

Суттєвою особливістю відрізняється антимонопольна політика Франції, яку іноді називають «про монопольною». Це пов'язане з офіційним урядовим стимулюванням злиття в післявоєнний період. Передбачалося створення в кожній галузі 1-2 крупних підприємств – національних лідерів. Вважалося, що саме такі підприємства стануть рухомою силою економіки і допоможуть відновити зруйноване війною господарство країни. Однак з часом владні структури Франції взяли курс на поступове відходження від протекціоністської державної політики на користь більш ліберальної і конкурентної.

Сучасна система антимонопольного регулювання Франції має на меті

контроль за анти конкурентними угодами та зловживанням домінуючим положенням. Головним конкурентним законодавчим документом є Закон «Про свободу цін і конкуренцію». Органами державного антимонопольного регулювання є Рада з конкуренції, що разом з Судом першої інстанції слідкує за дотриманням європейського законодавства, і Генеральна дирекція з конкуренції, яка представляє країну в європейських відомствах.

Міжнародне антитрестовське право в рамках Європейського Союзу є прикладом широкого міжнародного застосування антитрестовських законів Римського договору про створення ЄС. Конкурентна політика в ЄС існує не уособлено, а розвивається в рамках глобальної інтеграційної тенденції, проникаючи в усі сфери діяльності економічних агентів ринку.

Антимонопольний орган ЄС – Генеральний директорат – IV (DG-IV) контролює лише великомасштабні злиття. Окрім DG-IV, до антимонопольних органів ЄС відносять Комісію ЄС та Європейський Суд Справедливості.

Європейська комісія здійснює регулювання чотирьох сфер діяльності:

1. Контроль за антиконкурентними угодами і зловживанням домінуючим становищем.
2. Контроль над злиттям фірм.
3. Лібералізація економічних секторів, що відносяться до сфери природних монополій.
4. Регулювання державної допомоги.

Кожна з країн ЄС має власне антимонопольне законодавство. Європейська комісія не втручається в анти конкурентну діяльність країн-членів ЄС до того моменту, поки порушення не вплине на всю європейську співдружність. У випадку, коли факт порушення стосується економічної ситуації на Загальному ринку в цілому, питання розглядає Європейська комісія.

Європейська модель державного регулювання конкуренції є складною багатогранною системою. Вона сформована у відповідності з вимогами розвитку ринкових відносин та поєднує в собі елементи антитрестовських засад розвинених європейських країн з міжнародним механізмом регулювання конкуренції Європейського Союзу. Головним принципом є максимальне розширення сфери дії ринкового механізму.